

Zondag 3 mei 2020 - 75 jaar bevrijding

Lezingen: Exodus: 13 : 3 – 10
Galaten 5 : 1, 13 t/m 16

Wereldwijd is er een hunkering, een diep verlangen naar vrede en vrijheid. Het is in deze dagen dat Nederland 75 jaar geleden bevrijd is. Velen hebben hun leven gegeven. We gedenken hen in een geest van respect en dankbaarheid. En nu in corona tijd vooral digitaal en via de televisie. Helaas geen samenkomst bij het monument en daar met elkaar stil zijn en het Wilhelmus zingen.

Bevrijdingsdag is een dag waarop we vieren dat Nederland bevrijd werd van de Duitse bezetting, het einde van de Tweede Wereldoorlog. Bevrijdingsdag is ook, meer en meer, een dag waarop we worden uitgenodigd om na te denken wat vrijheid voor onszelf betekent.

Vrijheid. Volken vechten voor vrijheid. Mensen geven er hun leven voor. Mensen verzetten zich tegen allerlei soorten van discriminatie. Want discriminatie, vooral op basis van geloof, ras of sexuele voorkeur, beperkt de vrijheid. Weer anderen zoeken economische vrijheid. Ze willen onafhankelijk zijn. Geen slaaf.

Ondanks 75 jaar vrijheid, 75 jaar bevrijding, ervaren mensen onvrijheden. Omstandigheden of mensen die je beperken, belemmeren of zelfs onderdrukken. Velen voelen zich gefrustreerd, teleurgesteld. En hoe geldt dat juist in onze dagen. Mensen vergelijken deze tijd soms met de situatie in de Tweede Wereldoorlog.

Hoewel, ik weet niet of dat niet echt opgaat. Want de oorlog was toch vooral het resultaat van een gewetenloos regime en het virus is een ongrijpbare kracht.

Zoals iemand mij zei: toen wisten we wie onze vijand was, nu is die ongrijpbaar. En daarbij is er een groot verschil tussen beperkte vrijheid in een verder vrij land of onderdrukt worden door een kwaadaardig regime.

Sommige mensen verstaan onder vrijheid: lekker kunnen doen wat je wilt, fijn weer naar de Ikea gaan. Toch hoop ik dat de corona crisis ons doet beseffen dat het niet gewoon is altijd maar te gaan en staan waar we willen.

Vrijheid en bevrijding zijn begrippen die in de Bijbel een centrale plaats innemen. Een paar verhalen komen als een soort rode draad telkens terug, als het over vrijheid gaat. Het eerste kernverhaal is het verhaal over de bevrijding van het volk Israël uit Egypte, verteld in het boek Exodus, Uittocht. Het volk Israël moest ondraaglijke slavenarbeid verrichten in Egypte en de farao was van plan het volk uit te roeien, alle jongetjes die werden geboren moesten worden gedood. Het boek Exodus vertelt dat God het lijden van het volk niet langer kon aanzien en Mozes de opdracht gaf het volk te gaan bevrijden. Dit bevrijdingsverhaal mag nooit worden vergeten, we lezen die teksten zojuist dat het volk opdracht krijgt om ieder jaar de bevrijding te gedenken. Bevrijding, vrijheid, staat zo tegenover slavernij. Het volk van God zal leven als vrije mensen, niet als slaven. Het gaat hier niet over een soort vrijheid die inhoudt dat iedereen volstrekt zelf zal bepalen hoe hij/zij leeft, een vrijheid die ook gemakkelijk tot een soort losgeslagen samenleving kan leiden. Het volk is bevrijd maar er gelden wel nieuwe regels, er is allerlei wetgeving, soms heel gedetailleerd, in het land waar het volk zich zal vestigen. Maar het is wel heel kenmerkend dat in die wetgeving steeds wordt teruggegrepen op die bevrijding, en op de principes van vrijheid.

De 10 geboden beginnen dan ook met de herinnering aan die bevrijding uit Egypte: ik ben de Heer uw God die u uit Egypte, uit de slavernij heeft bevrijd.

In de tekst van Paulus die we hebben gelezen uit de brief aan de Galaten grijpt hij terug op die tegenstelling tussen vrijheid en slavernij. Christus heeft ons bevrijd, zegt Paulus. Het gaat Paulus om de bevrijding van Pasen, het feest dat we vierden drie weken geleden, dat Jezus de dood en de duistere machten heeft overwonnen. Pasen en Pesach, die feesten hangen nauw samen. De Pesachmaaltijd waarop de bevrijding uit Egypte telkens weer wordt herdacht en dat Paasfeest, feest van bevrijding. Christus heeft ons bevrijd, maar bevrijd waarvan dan?

Dat is nog niet zo gemakkelijk in één woord uit te drukken, in het Nieuwe Testament wordt dat verschillend benoemd.

Bevrijding gaat over bevrijding van schuld en zonde, we zijn bevrijd uit een situatie waarin we schuldig tegenover God zouden staan. Vrijheid betekent nu dat we vrij tegenover God staan, dat we mogen leven van genade en vergeving, dat er steeds een nieuw begin gemaakt kan worden.

Paulus noemt ook de bevrijding van de slavernij van de wet, de wet die ons gevangen houdt in een gedachtenpatroon dat wij ons aan allerlei regels moeten houden om te delen in Gods liefde. Bij Paulus gaat het dan bijvoorbeeld om allerlei voorschriften over eten en drinken en de besnijdenis. Dan wordt geloven een slavenjuk, dat steeds zwaarder gaat drukken.

Bevrijding gaat ook over de machten van het donker en de dood die ons leven kunnen gaan overheersen.

Alles wat ons gevangen houdt, wat ons de hoop ontnemt. Alles wat verhoudingen tussen mensen verziekt, geweld oproept.

Het kwaad van oorlog en onrecht. Slavernij. En slavernij kunnen we ook vandaag nog heel letterlijk nemen.

Kinderen die werken in mensonterende omstandigheden, in fabrieken en op plantages. Vrouwen die als seksslavin worden ingezet. Mensen die worden verhandeld. Het verhaal van God en van Jezus is een doorgaand verhaal van bevrijding. En vrijheid is dan niet zozeer een toestand, een status quo. Vrijheid is veel meer een roeping.

4 en 5 mei staan naast elkaar, horen bij elkaar. 4 mei staat voor het gedenken, voor het terugkijken, naar wat er gebeurde. 5 mei gaat over vieren en over vooruit kijken. Vrijheid is geen eindpunt maar gaat over bewegen, steeds weer een stap zetten die een nieuwe toekomst mogelijk maakt.

Een stap vooruit, een stap die we kunnen zetten omdat we zijn losgemaakt, omdat we zijn bevrijd van alles wat ons vasthield.

We zijn geroepen om vrij te zijn, en om die vrijheid dan ook zo te gebruiken dat die vrijheid iets goeds uitwerkt. Onze eigen vrijheid gebruiken om ook anderen vrij te laten zijn, te bevrijden als het nodig is. Dat gaat niet vanzelf. Vrijheid wordt ons niet in de schoot geworpen, vrijheid is een roeping een opdracht.

Uit de Bijbelteksten die we lezen spreekt realisme. Ja, we laten ons soms weer een slavenjuk opleggen, we lopen vast, we laten patronen van onvrijheid en ongelijkheid soms weer de overhand krijgen.

Je zou kunnen zeggen: Bevrijdingsdag is geen onschuldig feestje. Op 9 mei 1945, vier dagen na de bevrijding van Amsterdam, hield dominee K.H. Miskotte een preek in de nationale dankdienst in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. De preek droeg als titel: “Gods vijanden vergaan”. Die regel keert terug in het lied dat wij hebben gezongen, lied 709. Het is een lied van Ad den Besten. Die schreef het in 1985, ter gelegenheid van de viering van ‘veertig jaar bevrijding’. Het is een confronterend lied. Zeker vanwege die regel: ‘Gods vijanden vergaan’. Hoe hevig! Maar helemaal confronterend wordt het lied wanneer je in de daarop volgende verzen gaat beseffen dat die vijand niet alleen van buiten komt... maar evenzeer van binnen. De vijand van de bevrijding... zijn wij misschien wel vooral zélf. De beul (Gods vijand) zal niet zegevieren over zijn slachtoffer – Gods vijanden vergaan. Maar heel bewust sprak Miskotte op die zondag na de bevrijding over ‘Gods vijand’, en niet over ‘onze vijand’. Met dat Psalmwoord ‘Gods vijanden’ bedoelde Miskotte dat iedereen Gods vijand kan zijn.

Bevrijding, nieuw leven, is alleen maar mogelijk als er ook iets op houdt. Als dat oude leven, dat doodleven, dat leven volgens het recht van de sterkste... als dat ophoudt.

En zo mogen wij leven, in vrijheid, 75 jaar later.

En iedere dag mogen we opnieuw, de vrijheid inademen en uitleven. Dat is onze roeping. In vrijheid iedere dag begroeten, het goede kiezen en het goede doen.

Dat wij dat in deze dagen zullen herdenken en onze vrijheid vieren.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk

ds. Hillegonda Ploeger